

УДК 320.61

Л. САВЧЕНКО

Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МОНІТОРИНГОВОГО КОНТРОЛЮ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІАГНОСТИЦІ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто особливості використання моніторингового контролю в педагогічній діагностиці під час навчання студентів вищої школи. Моніторинг якості освіти можна розглядати як своєрідну педагогічну оцінку наявних у практиці освітніх систем, явищ та процесів. Показані етапи проведення моніторингу освітнього процесу. Висвітлені дання констатувального експерименту проведення моніторингового контролю. Подані діагностичні ситуації які можна використовувати у навчальному процесі вищої школи.

Ключові слова: моніторинг, контроль, педагогічна діагностика.

Постановка проблеми. Реформування системи освіти в Україні, що відбувається протягом останніх років під впливом соціально-політичних, економічних та геополітичних процесів, значною мірою відбилосся на системі загальної середньої освіти країни, у тому числі й на системі управління освітою та її якостю. Однією з вимог реформування освітньої системи України є забезпечення якісної освіти для всіх верств населення. При здійсненні такої розробки варто приділити значну увагу питанню якості, яке на сьогодні є надзвичайно актуальним. На сучасному етапі освітній моніторинг розглядається як основний засіб контролю за відповідністю наявних результатів педагогічної системи її запланованим цілям. Важливим у цьому контексті є те, що кінцеві результати, які заплановані спочатку, моніторингові процедури оцінюють і виділяють причини відхилень від прогнозування. Об'єктами моніторингу можуть бути як окремі підсистеми освіти, так і різні аспекти й процеси, що відбуваються в цій системі, як-то середня або вища освіта, навчальні досягнення учнів тощо

Сучасні тенденції розвитку моніторингу у світі засвідчують про перевагу комплексного підходу у виборі об'єктів моніторингових процедур. В педагогічній практиці завжди, а особливо в останні роки зміцнення ролі освіти в українському суспільстві, дуже сильно відчувається необхідність вдосконалення методів діагностики навчання студентів. Професійний, соціальний розвиток особистості діагностувати досить складно. Більшість існуючих на сьогоднішній день методик є досить складними та неоднозначними.

Актуальні публікації. У педагогічній теорії досліджувались різні аспекти якості освіти: якість знань учнів, якість навчання, результати освітньої діяльності вищого навчального закладу (І. Є. Булах, І. В. Філончук, В. О. Кузнецов, Ю. В. Воренко, Е. Е. Карпова). Це поняття розглядалося з точки зору дидактики, педагогіки, психології, методології (В. І. Бондар, Л. Ф. Бурлачук, Ю. З. Гільбух, Т. О. Лукініна, Л. П. Каналова); вводилися до розгляду нові категорії, що визначали якість, – функціональна грамотність, освіченість, компетенція тощо (Ю. К. Бабанський, І. І. Барахович, А. В. Хуторський, М. Н. Карпетова, Е. М. Нікітін, Г. Вайлер, В. Чинапах).

Мета статті: розглянути особливості використання моніторингового контролю в педагогічній діагностиці якості навчання студентів вищої школи.

Моніторинг якості освіти можна розглядати як своєрідну педагогічну оцінку наявних у практиці освітніх систем явищ та процесів. **Моніторинговий контроль** – це комплекс кількарізних повторюваних довгострокових контрольних процедур, спря-

мованих на оцінку педагогічного процесу з'ясування рівня позитивних тенденцій та відхилень із метою внесення коректив і прийняття управлінських рішень[1].

За допомогою моніторингу можна відстежити визначені напрямки і сформулювати труднощі поточного стану справ, знайти причини відхилень між бажаними та існуючими результатами, з'ясувати, що можна зробити для того, аби досягти поставлених цілей. Тому до будь-якого моніторингового дослідження можна підключити формат контролю.

Отримані результати. У моніторинговому контролі використовуються різні методи педагогічної діагностики:

- 1) **формальні:** тести, анкети, діагностичні контрольні роботи;
- 2) **неформальні:** бесіди, спостереження (думки вчителів, учнів, батьків)[2].

Поєднання об'єктивних і суб'єктивних показників під час моніторингового контролю дає реальну картину фактичного результату рівня та якості навчально-виховного процесу.

Моніторинг не є окремою управлінською функцією. Він виступає, скоріше, складником таких управлінських функцій, як *аналіз, контроль, коригування*.

Особливостями проведення моніторингової діяльності є: синхронність процесів спостереження, вимірювання й вироблення на цій основі нових знань про об'єкт із наступним прогнозуванням і прийняттям управлінського рішення; зіставлення мети з результатом; поєднання процесу моніторингової діяльності з прийняттям управлінських рішень.

Проведення моніторингових досліджень здійснюється в 3 етапи:

- **I етап** (начальний) передбачає постановку мети, визначення об'єкта спостереження, установлення термінів проведення моніторингу, вивчення відповідної літератури, підбір інструментарію.

- **II етап** (когнітивний): збір інформації через проведення співбесід, тестувань, анкетувань; відвідування занять; проведення контрольних, тестових робіт.

- **III етап** (рефлексивний): аналіз і систематизація інформації, розробка рекомендацій і пропозицій, формулювання висновків.

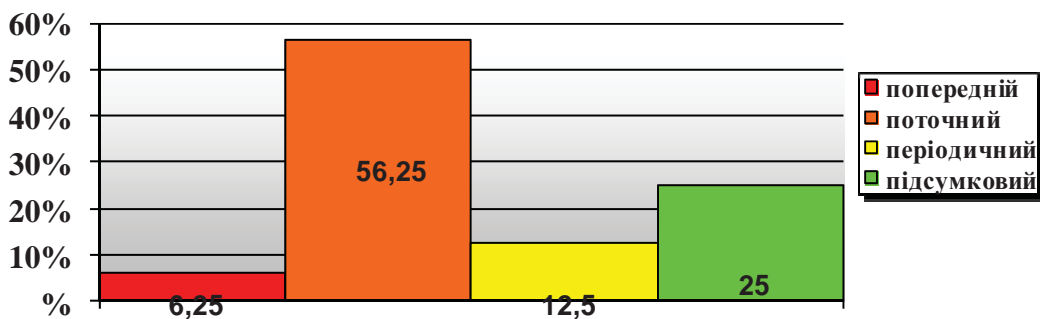
Навчальний експеримент проходив на базі Криворізького державного педагогічного університету м. Кривого Рогу на технологіо-педагогічному факультеті. У ньому брали участь студенти V- го курсу в кількості 64 студенти.

Проведенню дослідно-експериментальної роботи передувало констатувальний експеримент, який складається з двох частин.

Перша частина полягає в виявленні найбільш ефективного виду контролю навчальної діяльності студентів технологіо-педагогічного факультета. Для цього нами були складені анкети для опитування викладачів та студентів. За результатами анкетування були складені наступні діаграми.

Діаграма 1

Найбільш часто використовувані викладачами види контролю навчальної діяльності студентів

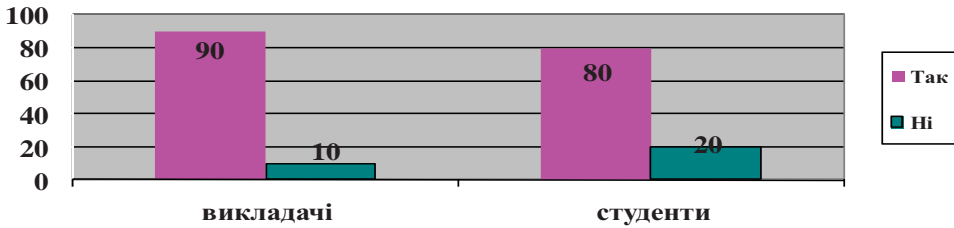
З діаграми 2.1.1. видно, що переважним видом контролю для викладачів є поточний контроль (56,25 %), другий – підсумковий контроль (25 %), і менш вагомий періодичний і попередній види контролю.

На питання: чи завжди на початку кожного семестру Ви проводите попередній контроль? 30 % викладачів відповіли – так, а решта 70 % – ні.

На питання, чи вважають викладачі, що поточний контроль необхідно проводити систематично, 90% вважає, що потрібно, а 10 % – не обов’язково. На це ж питання студенти відповіли: так – 80 %, немає – 20 %.

Діаграма 2

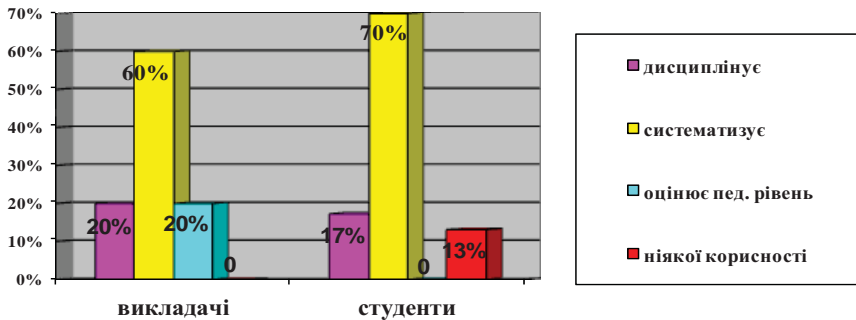
Ставлення до важливості попереднього контролю на початку семестру

При виявленні користі поточного контролю для студентів були отримані наступні результати. Думки викладачів: дисциплінує студента – 20 %, систематизує знання – 60 %, дозволяє оцінити педагогічний рівень викладачів – 20 %. Думки студентів: систематизує знання – 70 %, дисциплінує студента – 17%, ніякої користі 13 %

Діаграма 3

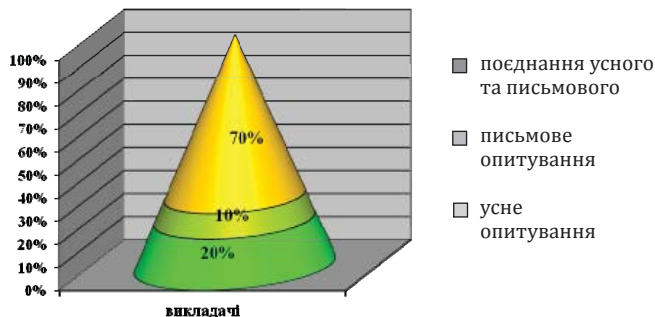
Визначення користі поточного контролю

В результаті анкетного опитування було виявлено, що найбільш ефективним методом контролю, на думку викладачів, є тільки грамотне поєднання усного та письмового контролю – 70%. А опитування студентів показав, що для них найбільш ефективним методом контролю є письмове опитування – 50% опитаних.

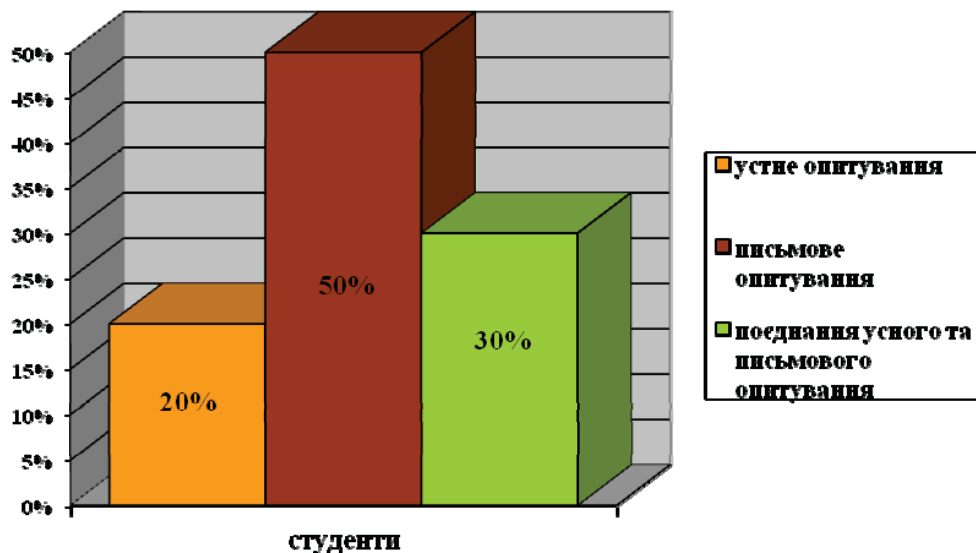
Діаграма 4

Найбільш ефективні методи контролю (на думку викладачів)

Діаграма 5

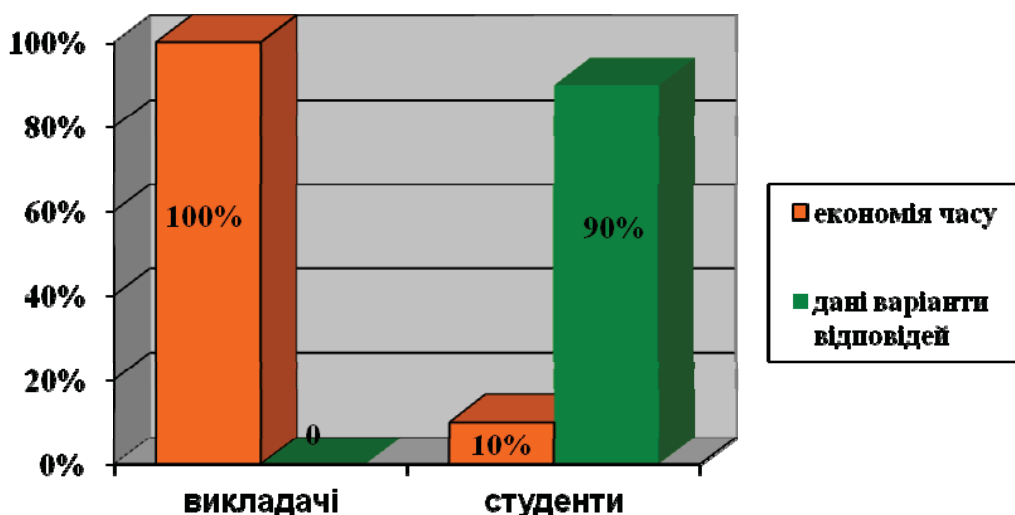
Найбільш ефективні методи контролю (на думку студентів)

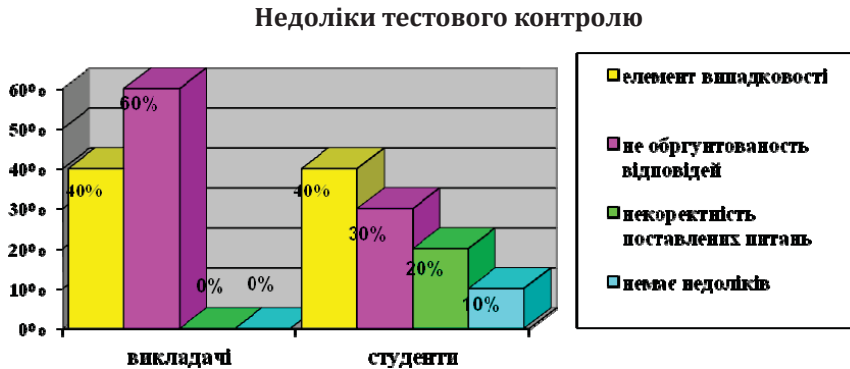
За допомогою анкетного опитування були виявлені переваги і недоліки тестового контролю. Викладачі вважають, що єдиною перевагою тестового контролю є економія часу – 100 % опитаних. Недоліками, на думку викладачів, є елемент випадковості – 40 % опитаних, не обґрунтованість відповідей – 60 %. На думку студентів, найбільшою перевагою тестового контролю є те, що дані варіанти відповідей. Так вважає 90 % опитаних студентів, і 10 % вважають, що перевага у економії часу. Недоліками для студентів є: елемент випадковості – 40%, необ'єктивність оцінки знання – 30 %, некоректність поставлених питань – 20 % і немає недоліків – 10 %.

Діаграма 6

Переваги тестового контролю

Діаграма 7

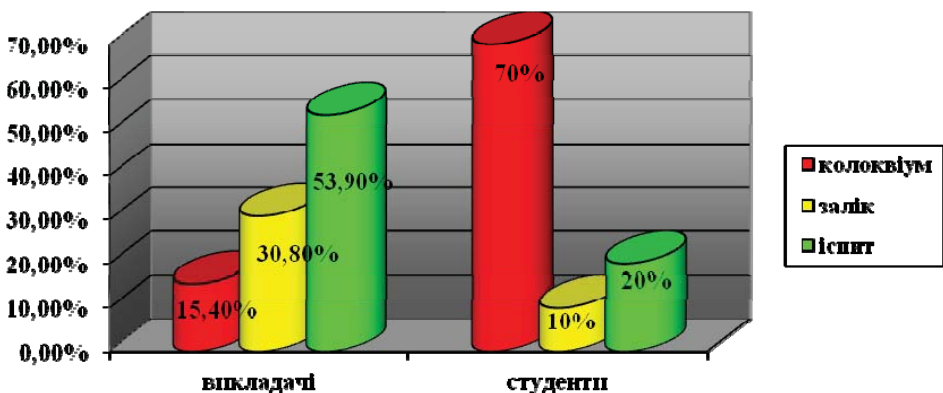

З даних діаграм видно, що думки викладачів та студентів розходяться як стосовно переваг, так і недоліків тестового контролю.

На питання анкети про найбільш ефективні форми підсумкового контролю, були отримані наступні відповіді. 59% формою підсумкового контролю є іспит, 30,8% – залік і 15,4% вважають, що колоквіум.

Діаграма 8

Найбільш ефективні форми підсумкового контролю навчальної діяльності

На думку студентів, найбільш ефективною формою підсумкового контролю є колоквіум. Так вважає 70% опитаних, на другому місці стоїть іспит, і на третьому – залік.

У своєму дослідженні ми використовували систему педагогічних завдань, які, на нашу думку, підвищували якість знань студентів при їх системному використанні. Досягнення мети експериментальної роботи забезпечується засобом вирішення ряду задач: дати студентам знання про специфіку і функції педагогічної діагностики; стимулювати потребу студентів в пізнанні власного рівня діагностичних умінь; усвідомити протиріччя між наявним рівнем власних діагностичних умінь та рівнем, необхідним для прояву професійної компетентності педагога.

Спочатку організовувалась робота з оволодіння понятійним апаратом педагогічної діагностики. Проводився понятійний диктант, рекомендувалось складання термінологічних словників; складання кросвордів розглядалося як виконання творчих завдань.

Нижче наведені приклади завдань, які пропонувались студентам.

Завдання. Ви проводите уроки технології у 10 класі. Одна із цілей уроку – стимулювати пізнавальний інтерес до вивчення проектних технологій. Спроектуйте свою педагогічну діяльність від мети до результату.

Завдання. Ви проводите уроки обслуговуючої праці 8 класі. Оберіть тему, визначте цілі і задачі уроку. Уявіть різні ускладнення на шляху їх реалізації. Змініть поставлені цілі. Сплануйте свою професійну діяльність в залежності від знань учнів. Оцініть результати своїх дій.

Діагностичний аналіз педагогічних ситуацій рекомендується провести за наступною схемою. 1. Описати дії, стани, відношення суб'єкта (навчання, виховання) в психолого-педагогічних поняттях. 2. На основі знань із теорії педагогічної та психологічної діагностики пояснити їх. 3. Спрогнозувати розвиток подій даної ситуації у майбутньому. 4. Дати педагогічну оцінку реальних і прогнозованих фактів. 5. Зробити висновок про педагогічну доцільність виконаних професійних дій, про необхідність подальших дій (діагностичне рішення).

Аналіз результатів показав, що більшість студентів не змогли впоратись із запропонованими завданнями. На питання: «Які ускладнення виникали при виконанні завдання і чому?» – були такі відповіді: «Не знаю як виконати завдання, ускладнююсь прогнозувати»; «Не можу планувати свої дії із-за через відсутності інформації про рівень успішності учнів з предмета, необхідні додаткові знання» тощо.

Запропоновані завдання виявили також обмеженість професійних умінь у майбутніх педагогів. На підтвердження цього можна навести наступні побажання студентів: «Розкажіть, як це здійснити», «Ознайомте детальніше», «Покажіть на прикладі».

Основне призначення навчально-пізнавальних задач, що вирішуються при діагностиці, полягає в наступному.

1. Ці задачі призначені не для відбору творчих або «поганих» особистостей, а для дослідження навчально-пізнавального процесу, його структури, властивостей і характеристик з метою оптимізації педагогічного управління і підвищення якості навчання.

2. Навчально-пізнавальні задачі орієнтовані не тільки на результат, але й на те, щоб розкрити якісні особливості навчально-пізнавальної діяльності студентів (у процесі рішення), знайти оптимальні шляхи досягнення поставленої мети.

Задачі з несформульованим питанням. В задачах цієї серії питання не формулюється, але воно логічно слідує із даних в задачі числових відношень. Визначається, чи може досліджуваний сформулювати питання, чи розуміє він сенс даних в задачі відношень і залежностей, чи сприймає він вказівки викладача. Ця серія спрямована на виявлення сприйняття навчально-пізнавальних задач і наявних в них особливостей студентами, дозволяє з'ясувати, як сприймає студент задачу, яка його готовність до процесу рішення, тобто чи бачить він в ній лише сукупність не пов'язаних даних або сприймає її у вигляді комплексу взаємозалежних величин

Задачі з неповним складом даних. Тут відсутні деякі дані, внаслідок чого дати точну відповідь на питання задачі неможливо. Встановлюється, чи може досліджуваний знайти комплекс відносин заданих величин, необхідних для рішення задачі, і вказати на неvistачаючі дані. Ці задачі, спрямовані на виявлення деяких особливостей пізнавальних дій студентів (сприйняття та осмислення), на знаходження перехідних станів процесу учіння, тих його структурних ланок, на які повинен бути спрямований педагогічний вплив.

Задачі з надлишком інформації. У подібні задачі введені додаткові показники, які не мають значення і маскують необхідні для рішення дані. Встановлюються можливості вибіркової здатності розумового процесу. Інакше кажучи, ця серія задач дозволяє визначити, як студенти із сукупності даних ім величин виділяють ті, які становлять сутність задачі, є необхідними і достатніми для її рішення.

Задачі з взаємопроникаючими елементами. Ця серія спрямована на дослідження деяких особливостей декомпозиційного сприйняття вивчаємих явищ, які відбуваються в різних системах та їх елементах, а саме, уміння розглядати та оцінювати «взаємопроникаючі» (термін І.С. Якіманської) процеси, виділити їх параметри і характеристики із фону, бачити один і той же процес (параметр) у різних структурах і давати йому відповідну інтерпретацію.

Задачі на логічні розмірковування. Задачі цієї серії підбираються таким чином, щоб для їх рішення не вимагалось застосовувати спеціальних знань, але знадобилось уміння логічно думати, проявляючи при цьому деяку винахідливість. Такі задачі є хорошим індикатором професійних здібностей, бо вимагають тільки елементарних знань. Задачі такого типу розкривають механізми внутрішніх інформаційних процесів, вони показують, як студент може думати, логічно виводити одне з іншого.

В якості засобу, стимулюючого розвиток потреби вивчення теорії педагогічної діагностики, використовувались практичні заняття, де студенти мали можливість практичного включення в педагогічне діагностування. Це досягалося включенням до заняття завдань практичного характеру, об'єднаних з теорією єдиним змістом. Організація таких занять дозволила студентам, отримавши інформацію про алгоритм педагогічного діагностування, принципи розробки педагогічного діагностування, досить успішно виконувати вправи і завдання діагностичного характеру.

Висновки. Використання запропонованих нами методик проведення систематичного контролю занять студентів сприяло покращенню інтересу та ставлення студентів до навчання, а також підвищенню рівня якості знань, що в свою чергу сприяє підвищенню якості педагогічної освіти. Контроль знань студентів – це невід'ємна і важлива частина процесу навчання, відповідальний етап на шляху від незнання до знання, від неповного знання до більш точного і більш повного. Систематичний контроль – це умова підвищення ефективності процесу навчання, тому що студент може мати уявлення про те, що він знає, що ним досягнуто, на що варто звернути увагу в подальшій роботі. Контроль за результатами навчально-пізнавальної діяльності студентів включає такі компоненти: перевірку, тобто виявлення знань, умінь і навичок, їх оцінювання, визначення рівня засвоєння й облік – фіксацію результатів оцінювання у вигляді балів. **Подальшу свою роботу** ми вбачаємо у розробці системи активних форм навчання для покращення якості освіти студентів.

Список використаних джерел

1. Приходько В.М. *Моніторинг якості освіти і виховної діяльності навчального закладу. Навчально-методичний посібник для вчителя* / Приходько Валентин Миколайович. – Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада +», 2007. – 144 с.
2. *Моніторинг у ЗНЗ* / Упоряд. М. Голубенко. – К.: Шк.світ, 2007. – 128 с.
3. Шишов С.Е. *Школа: моніторинг якості освіти* / С.Е. Шишов, В.А. Кальней. – М.: Російське пед. общество, 2000. – 320 с.
4. Янковская Н.А. *Руководство по организации мониторинга качества образования* / Н.А. Янковская. – М: НИИ школьных технологий, 2009. – 272 с.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2012.

Л. Савченко

Криворожский педагогический институт ГВУЗ «Криворожский национальный университет»,
Украина

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МОНИТОРИНГОВОГО КОНТРОЛЯ В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДИАГНОСТИКЕ КАЧЕСТВА ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

В статье рассмотрены особенности использования мониторингового контроля в педагогической диагностике как результат качества обучения студентов высшей школы. Мониторинг качества образования можно рассматривать как своеобразную педагогическую оценку имеющих в практике образовательных систем, явлений и процессов. Показаны этапы проведения мониторинга образовательного процесса. Освещены данные констатирующего эксперимента при проведении мониторингового контроля. Представлены диагностические ситуации, которые можно использовать в учебном процессе высшей школы.

Ключевые слова: мониторинг, контроль, педагогическая диагностика

Savchenko L.

Kriviy Rig Pedagogical Institute HVUZ «Kriviy Rig National University», Ukraine

FEATURES USE MONITORING CONTROL IN TEACHING DIAGNOSTIC QUALITY EDUCATION STUDENTS HIGH SCHOOL

In article features of use of monitoring control in pedagogical diagnostics as result of quality of training of students of the higher school are considered. Monitoring of quality of formation can be considered as an original pedagogical estimation of educational systems available in practice, the phenomena and processes. Stages of carrying out of monitoring of educational process are shown. The data of ascertaining experiment is shined at carrying out of monitoring control. Diagnostic situations which can be used in educational process of the higher school are presented.

Keywords: *monitoring, control, pedagogical diagnostics*